

ИЗЛАЗИ

четвртом и недељом

ЦЕНА

ЗА 1 МЕСЕЦ 1 ДИНАР
ИЛИ 1 КРУНА

ЗВЕЗДА

ПОРОДИЧНИ ЛИСТ

Претплату примају све поште
у Србији и иностранству.

ПРЕТПЛАТУ ТРЕБА СЛАТИ:
Стеви М. Веселиновићу
проф. Богословије

НЕПЛАЋЕНА ПИСМА
НЕ ПРИМАЈУ СЕ

Рукописи не враћају се.

УРЕДНИШТВО СЕ НАЛАЗИ:
Кнежев Споменик бр. 9.

БРОЈ 15 ПР. ДИИ.

БРОЈ 15 ПР. ДИИ.

У ПОНОЊИ

— по Robert-у Prutz-у. —

Кад затрепти поноћ блага
Често чујем гласак мио,
Као да ме мила мајка
Слатком пјесмом тјени тио.

Милом сузом тајне среће
Он ми мртво срце буди,
Успављује јаде моје
И све што ми кида груди.

К'о да жићу снова сине
Мај мирисни пунаи нада:
Срце гори, пјесма ниче,
А душа ми ведро, млада.

Тако често звони гласак,
Ал' шта значи, ко ће знати?
Је л' дјетинства поздрав даљни
Ил' ме с неба теши мати?...

Алекса Шантић

С М Р Т

И те ноћи седели смо, моја жена и ја, крај његове постеље, неми и непомични, као и сама постеља. Јадно дете дисало је врло брзо, као да се није могло довољно надисати ваздуха. И оно није говорило, али су говориле његове лепе велике очи, које је наследио од своје мајке, говориле су оне дуге и влажне трепавице, које су се, у полу тамп сјајале, као оно кандилоце над његовом постељом, што се у првеној чаши већ почело постепено гасити. У загушљивој собици, која је била испуњена мирисима од камфора и шпиритуса, била је иначе потпуна тишина, само што кад кад зазуји каква велика мува и бубне у прозор, или цвркне попац у кујини...

Небројено сам пута вадио дувањару и опет је метао у џеп, не знајући ни сам зашто, као да ме је нека невидљива сила привезала за седиште, те

целе ноћи нисам смео напуштати места. Моја жена, изнурена и исцеђена, била је ослабила, али је ипак зато упорно бдила крај јединчетове постеље, као да је те ноћи слутила нешто страшно, нешто грозно, и као да је то, што је њезино мајчино срце слутило, било ту, пред прагом, у блиској близини...

Дете беше за часак заклопило очи. Ми смо, погнуте главе, као какви бедници, који очекују огроман и свиреп ударац, о једном истом мислили. Мислили смо о оном грозном чудовишту, што варварски улази у наше мирне, задовољне и срећне домове и својом целатском руком сеје тугу, пустош, гробове; мислили смо о нашој привремености на земљи, о таштим плановима, које то чудовиште немилостиво разорава, као какве величанствене зграде подигнуте на трошну песку; мислили смо о оној виткој треци, коју називају човеком, а коју слаби поветарци повијају на коју хоће страну, па је после ломе, крше и разносе на све четири стране широка и бескрајна света...

Наше очи, које је мутила суза, сукобише се и ми се разумесмо...

Дете отвори очи и као да хтеде нешто рећи, али ни једна реч не пређе преко његових усана. Она устаде, поглади га по ко и и влажном и студеном челу и пружи му чашу са лимунадом. Ја му придржах главу а он својим сухим и врелим уснама дотаче чашу, па опет изнемогло спусти леуу главицу на узглавље. Али очи, очи су говориле и то нас је убијало...

Кандило поче нагло да цврчи и угаси се. А ми смо, и ако нисмо ништа говорили, упоређивали наше јединче са тим кандилом...

Она се опет наднесе над њиме, убриса му студени зној са чела и саже се те га пољуби. Велика суза, која је стојала на њезиној трепавици паде на његово лице и оно се благо насмеја, као што се само анђео може смејати. Моје груди, чинило ми се, бивале су све уже, па сам једва дисао, али ипак у том очајном стању нисам могао лити суза као она, па ме је то још више мучило...

Напољу почело да свиће. Попац престао да цврчи, а силне муве се пробудише те зујаху и лупаху

о прозор. Ми смо, као громом поражени, стојали крај његове постеље и задуго нисмо олвајали ока од оног вечног и благог осмејка, који само анђела може онако росити, кад га Бог позове к себи.

Београд.

Нера С. Талетов.

ОД КАД ВИЂОХ ОЧИ ТВОЈЕ

ИЗ ПЈЕСАМА „АШИКЛИЈА“

Од кад виђох очи твоје,
Бисер-цвјете,
У грудма ми уздах већи
Мреже плете.

Од кад виђох очи твоје,
Атешлије,¹⁾
У мом срцу рахатлука²⁾
Од тада није.

Од кад виђох очи твоје,
Мој катмере,
Непрестано ја их гледам
Са пенцере.

Вај гледам их, очекујем,
Ал' без хасне,
Моја звезда на небесим'
Тихо гасне.

У Мају 1899 год.
Цариград.

Осман А. Ђикић

УЧИТЕЉ КЊИЖЕВНОСТИ

— А. ЧЕХОВА —

(НАСТАВАК)

— Устајте, време је да се иде на службу... говорио је он. И како је то спавати у оделу? Од тога се одело квари. У кревет треба лећи свучен...

И он, по обичају, стаде на дуго и развучено говорити о томе, што је одавно било познато.

Никитин је имао први час из рускога језика у другом разреду. Кад је он, тачно у девет часова, ушао у тај разред, опазио је на црној дасци кредом написана два велика слова: М. Ш. То је јамачно значило: Маша Шељостова.

„Већ су наљушили подлаци... помисли у себи Никитин. — Али, одкуда они све знају?“

Други је час био из књижевности у петом разреду. И ту је на дасци написано било М. Ш. Кад је он свршио час и пошао из разреда, чује иза себе вику, баш као у позоришту:

— Ура-а-а! Шељостова!!

Никитина је болела глава и тело изнемогло до лености, сигурно, што је спавао у оделу... Бази,

1) атешли — ватрен.

2) рахатлук — мир.

очекујући испитни распуст нису ништа радили, него су терали комендију од досаде... И Никитину није било до рада; он је сваки час прилазио прозору не опажајући дечије шале... Видео је улицу јако осветљену сунцем... Горе, над крововима, плаво небо, птице, а тамо у даљини за зеленим баштама и кућама стоји просторна бесконачна даљина, у којој се шума плави и брзи воз оставља за собом струју дима...

Улицом, кроз хладовину од акација, прођоше два официра у белим блузама... Сређином улице промаче гомила Јевреја, који имађаху седе браде, и на глави војничке капе.. Шета се и гувернанта директорове унуке.... Промаче некуда и Сом са двојицом кућевних слугу... И где, за њима прође Варја у простом зеленом оделу и првеним чарапама; у руци држи „Весник Европе“. Сигурно је била у градској библиотеци..

Часови се неће још за дуго свршити... тек у три сахата! После ча ова не може се кући, нити Шељостовима, него Волфу на лекцију. А тај Волф је богат Јеврејин, што је примио лутеранску веру, па не даје своју децу у гимназију, него позива кући гимназиске наставнике, и плаћа по пет рубаља од лекције...

„Досадно, досадно, досадно!“

У три часа крене се он Волфу и седео је тамо, како му се учинило, целу вечност. Отуд је изишао у пет часова: у седам је већ морао ићи у гимназију, у седницу, и тамо састављати распоред испита за IV и VI разред!

Кад је Никитин ноћу ишао из гимназије Шељостовима, срце му је јако ударало и лице горело. Пре месец и недељу дана, кад се спремао да изјави љубав, он је спремио био целу беседу, са уводом и завршетком; сад — није имао спремне ни једне једине речи; у глави му се све измењало и он је знао само то, да ће се данас сигурно изјаснити, јер нема могућности развличити на даље ту ствар.

„Позваћу је у башту — мислио је он, — мало ћу се прошетати и изјаснити...“

У предсобљу не би никога; он уђе у салу, па онда у собу за госте... И тамо не нађе никога. Чуо је, да горе на другом спрату Варја с неким спори, чуо је како звецка маказама у дечијој соби нова шваља, коју су најмили.

У кући је била собица, која је имала три имена: мала, пролазна и мрачна. Ту је стајао велики стари орман с медацинама, барутом и ловачким стварима. Одатле су на други спрат водиле уске дрвене степенице, на којима су увек спавале мачке. Беху ту и врата: једна за дечију собу а друга за — гостинску. Кад је Никитин ушао ту да би се подео горе, врата од дечије собе отворише се и лунише тако, да се затресе и орман и степенице; унутра улети Мањусја у оделу тавне боје, с комадом неке плаве материје у рукама и, не опажајући Никитина, наже степеницама.

— Стојте... задржа је Никитин. — Здраво Готфрија!... Молим вас...

Он се задихао, није знао шта да рече; једном је руком држао њену руку, а другом — комад плаве материје... А она унезверена и изненађена гледала га је својим великим очима.

— Допустите... настави Никитин, бојећи се да она не оде. — Потребно ми је да вам нешто кажем... Само је овде незгодно Ја не могу нисам кадар. . Разумите, Готфрија, ја не могу и то је све...

Комад плаве материје паде на под, и Никитин узе Мањусју и за другу руку... Она побледи, стаде мрдати уснама, и пође назад, али се нађе у углу између зида и ормана.

— Ево вам моја поштена реч, уверам вас... рече он да се једва чуло — Мањусја, дајем вам поштену реч...

Она забаци главу, а он је пољуби у уста, и, да би се тај пољубац што даље развукао, — узе је претима за образе; однекуда изиђе тако, да се он нађе у углу међу орманом и зидом, а она га загрлила рукама и метнула главу уз његов подбрадак.

За тим обоје побегну у башту.

Шељостови су имали башту велику, близу два хектара... Ту је расло на две десетине старих кленова и липа, била је и једна јела, остало беху воћке: трешње, јабуке, крушке, дивљи кестен, маслина... Било је и цвећа много...

Никитин и Мањусја у ћутању трчаху по алејама, смејаху се, даваху изретка једно другом одсечна питања, на која нису одговарали; над баштом сија полумесец, и на земљи, из тавне траве, слабо осветљене тим полумесецом, провириваху турчинци и приси, као да су хтели молити да се и њима изјави љубав.

Кад се Никитин и Мањусја вратеше кући, официри и госпођице беху већ на окупу и играху мазурку. Пољански је опет водио grand-rond, по свима собама; после игре, опет се морало у „судбину“... Пред вечеру, кад су гости пошли из салона у трпезарију, Мањусја, оставши на само с Никитином, приби се уза њ и рече:

— Ти сам говори са оцем и Варјом... Мене је стид...

По вечери он је говорио са старцем. Шељостов га саслуша, расмисли се на рече:

Много сам вам захвалан за част, коју указујете мени и кћери, али допустите ми да говорим с вама пријатељски... нећу вам говорити као отац, него као џентлмен са џентлменом. Кажите ми молим вас, шта вам је наспело да се тако рано жените? Само мужици се жене тако рано, и вама је позната та циганија; али што то чините ви? И какво је то задовољство узимати на се окове у тим младим годинама?

— Ја са свим нисам млад! нађе се увређен Никитин. — Мени је двадесет седма година.

-- Ево гостију, тата! повика Варја из друге собе.

И разговор се прекрати. Никитина испратише до куће Варја, Мањусја и Пољански. Кад стигоше на његову капију, Варја рече:

— Ама, шта се тај ваш Митрополит Митрополитић нигде не виђа? Бар нама може доћи...

А кад Никитин уђе у собу, тајанствени Иполит Иполитић седео је на кревету и скидао чакшире.

— Не лежите, голубићу! рече му Никитин сав задуван: Чекајте, не лежите!

Иполит Иполитић брзо обуче чакшире и узнемирено запита:

— Шта је?

— Женим се!

Никитин седе напореда с другом и гледаше га зачуђено, као да се дивио самоме себи, па ће тек рећи:

— Замислите, женим се! Узимам Машу Шељостову! Данас сам јој учинио предлог.

— Па, она је, чини ми се, девојка добра... Само је врло млада...

— Да, млада је! уздахну Никитин и забринутост слеже раменима. — Врло, врло је млада!

— Учила је код мене у гимназији. Знам ја њу. Географију је учила прилично, а историју рђаво. И била је непажљива у разреду.

Никитину на једанпут дође жао свога друга и науми да му рече што год ласкаво, утешно...

— Голубићу, зашто се ви не жените? Запита он. — Јел' те, Иполите Иполитићу, зашто ви на пример не би узели Варју? То је чудна, дивна девојка! Истина, врло воли да спори, али опет срце... да видиш срце какво је! Овог часа је за вас питања. Ожените се њоме, голубићу! А?

Он је добро знао да Варја не би пошла за таког досадног човека, као што је овај, али га је опет нудио да се њоме ожени. . Зашто?

— Женидба је корак озбиљан.. — рече Иполит Иполитић, пошто се мало промисли. Ваља о свему промислити, све измерити, а тако... не иде. Памет никад не смета женидби, кад човек, оставив момаштво почиње нов живот...

И он стаде говорити о томе, што је свима одавно било познато. Никитин га није хтео слушати, већ се опрости и оде у своје собе. Брзо се свуче и брзо леже, да би што пре почео мислити о својој срећи, о Мањусји, о будућности. На мах му дође у главу да још није читао Лесинга и он се насмеја.

— Ваља га прочитати... помисли у себи. — У осталом, зашто да га читам? Нека иде до ђавола!

И заморен од среће он одмах заспа; смех му беше на лицу до самога јутра.

Приснио му се топот коњских копита о дрвени под; у сну опази, како из коњушнице изведоше најпре врлога Графа Нулина, па онда белог Великана, па — сестру његову Мајку...

(Наставиће се)

ОЗБИЉНЕ, НАУЧНЕ СТВАРИ.

Χαίρετε. ἐν κυρίῳ πάντοτε, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί, πάλιν ἐρῶ,
Χαίρετε ὁ κύριος ἐγγύς, μηδὲν μεριμνάτε.

Mig., Patrol. graeca t. 49. 50. p. 821.

СТУДИЈА

РАДОЈА М. ДОМАНОВИЋА

I. УВОД.

Шта сад мислиш, драги читаоче, ако ти се у опште рентира да мислиш?

Стала ти памет само кад си погледао у овакав наслов и одмах решпект пред човеком од науке. Е то ме је видиш искуство научило. До сад сам причао приче, а ти се тек осмехнеш са омаловажавањем и ко велиш, ајде да се мало одморим по ручку од канцеларијског рада (или ма ког другог), узмеш моју причу, дремаш, зеваш, читаш, док тек мој кувани спис не потегне пљес о патос, а ти зарчеш као заклан. Пробудиш се и као озбиљан човек идеш на своју озбиљну дужност, а на мене мислиш као на каквог пајаци који те забавља. Е, видиш, драги мој, нећемо више па ту страну! Видео сам ја да ти цениш и поштујеш само оно што не разумеш и не читаш, или ако читаш звојниш се од досаде, и са страхопоштовањем мислиш на човека, управо *научника*, који је могао писати такву научну ствар. И онда зашто као не бих и ја сео па писао тако ствари у којима ће бити три речи моје, а по хиљаду разних цитата грчких, латинских, енглеских, талијанских, санскритских, арапских, турских, француских и каквих још не. И то онда неће читати нико, а то се и тражи. Али ће сваки да види количину рада и да му се памет заврти као над каквим понором кад погледа грозу од скраћених речи (као у каквом тефтеру) свију могућих старих и нових језика светских, а за тим бројеве (стране листа и део књиге) па онда тек имена свију могућих научника. И онда ко може а да не поштује човека који студира те ствари и чак их пише, а ми само погледамо па нам се кожа најези. Дакле писаћу тако три године, а неће ме нико читати. И онда иде шапат од уста до уста како сам веома даровит и износим веома оригиналне погледе у науци. То тако мора да буде, јер кад се поведе реч у друштву *о науци* па дође ред и на мене овда ће се сваки један другог сгидети да рече како није читао ту и ту велику студију, већ сваки би рекао:

— А... а... а... а! То је ванредна ствар. Вреди прочитати. Тај много обећава!... Јесте ли Ви читали?

— Читао сам. Има врло дубоких мисли и погледа на науку.

— Кажу да га и у Француској цене.

И разговор се тако продужи. Тако се стекне у јавном мњењу високо мишљење о мени. Кад то већ буде онда нека се и нађе ко што ће видети да све то није ништа, јер ће бити доцне. Нико после неће имати куражи да удари на човека од ауторитета.

Вреди, брате, имати такта свуда па и у литератури. Ја сам се од пре чудио једном говорнику који се на извесном скупу диже и са пуно важности и достојанства, намрштен затражи реч. Председник му дозволи, а он започе декламујући:

„Севај муњо, пуцајте громови
Чрезмерије потреса вас људеко,
Уплачте се брда и долови
Процвилите мравеж и науци.“

Изговори ове речи јасним и громким гласом и онда од једном прекине говор дугом паузом гледајући намрштено и достојанствено око себе по слушаоцима. Нико ни да дине, очекујући завршетак бурног говора, док говорник проломи опет ваздух узвиком:

„Господо!“ Пођута опет гледајући око себе и онда са свим умекшаним тоном додаде: „О овој ствари би се могло још дуго говорити, али како је време ручку ја *предлажем да се руча*, јер и велики пророк и учитељ велики народа свога (опет пење глас), песник времена свога што своју буктињу високо носи и путе нам озарава па стазама мрачним вели: „*Утеха је пошмигати претке пробитачно врлости се грејат!*“ Овај цитат је изговорио најјачим гласом са позитуром каквог трагичног јунака па позорници а за тим мелахолично додаде:

„Да, да, господо, не заборавите ни тела свога јер по речима Данила пророка.. (долази велики цитат) и т. д.

Чудио сам се некад овоме, али сад видим да је то био његов говорнички такт. Хтео је одмах првом реченицом да фрапира људе.

Негде сам опет читао спис неког филолога који почиње цитатом:

„*И разбукта се крв у жилама мојим, и разгорјеше се мисли као огањ!*“ (После тога одмах)

„к пред е, велим, претвара се у ч!..“ и т. д.

Један је опет „млад даровит“ човек био толико тактичан, да га је наше јавно мњење прогласило за великог философа и ако још није ништа написао. Е, али тај је причао свима и свакоме, где би год кога срео или ухватио, како је написао пун подрум философских списа на латинском и енглеском.

„Ау, бре!.. пун подрум научних дјела!.. зачуди се човек и искриви цело лице од чуда и прича то чудовиште сваком живом.

Ето тако сад „млади даровити“ философ је припремио земљиште и туширао публику и само док се јави чиме а читалац пада од страха и помисли:

„А, то је онај што је написао пун подрум!“ и одмах решпект пред тако *плодним научником*.

Два наша пчелара опет разврзли некакве спорове о кошницама. Па и то није могло остати док господа пчелари нису узгред у пчеларским расправама уплели велике цитате из *Горског Вијенца* па се мало по мало њихов спор о кошницама претворио у неку, ко бојаги литерарну студију. А то је све из ситнице изишло.

Један је најпре рекао да је у рукама добра пчелара свака кошница добра, јер, вели, „по речима бесмртног генија и великог песника кога цео свет цени:

„А у руке Мандушића Вука
Биће свака пушка убојита!“

Шта је сад знао радити овај други, већ да покаже, кад је уграбио zgodну прилику, да он не само што зна о кошницама, већ се добро разуме и у поезији, и човек се пусти у коментарисање Нeда се опет ни онај први, већ се пусти и он у коментаре и тако се без мало претресе цео Горски Вијенац И читалац кад се то срећно сврши мора скинути капу пред људима од знања и одушевљено узвикнути:

„Хвала вам, господо јер кад почнем пчеларити знаћу какве су кошнице најбоље!“

Један ми опет прича како је читајући чланке „о шећерној репи“ научио да *ж у аористу слаби у њ*.

Све је то дакле такт, да се човек покаже великоучен.

Ја сам имао опет прилике, да од једног лекара из грађе за некакву медицинску терминологију изучим упоредну филологију. Ту вам је и објашњавање корена речи и основа и порекло и претварање гласовно и Миклошић и Јагић и Шафарик и Ђ. Даничић су срећно преписави и цитирани на по читавој страни Да Бог поможе! Ја из медицинске терминологије научих упоредну филологију и тумачење корена речи, а како ли су се лекари користили то Бог зна. У осталом лекари су за се лених ствари за проучавање заразних болести могли наћи у каквој историји књижевности или *механици*.

(НАСТАВИТЕ СЕ)

ЈЕЛЕНИН МУЖ

РОМАН

НАПИСАО Ђовани Верга

(НАСТАВАК)

— Ах! мајко! одговори син чисто кроз плач, кад би ти знала, кад би ти знала!

— Знам, знам, дете моје! сирото моје дете! Знам како ти је на срцу! Али шта можемо учинити, кад смо сироти! Ти не знаш... ти не знаш ништа... Твој стриц није по читаве ноћи спавао, док си ти на месечну плату чекао. Како нам је жалостан био Божић, кад закупац није послао новац за вино а сељак се вратио празних шака с трга. За нас није марило, јер твоје сироте сестре на све су навикле; оне су јаднице задовољне и с главицом лука... Али због тебе је била невоља... — Он не зна шта да ради у туђем свету! — рекао је твој стриц. Тада сам села у један угао и плакала; јер сам непрестано мислила: — Он не зна шта да ради у туђем све-

ту! — и чинило ми се да те гледам, како гладан луташ по градским улицама, баш у оно време, кад си се обично враћао кући, док си био код нас. а сестре би те познале по кораку и повикале: — Ето га, иде кући. — Видиш, твоје-сестре нису лепе као толике друге, али те воле у толико више. непрестано говоре о теби, кад увече седе под великом сликом и плету чарапе, и кад си одлазио сећаш ли се како смо сви изишли на перон и гледали за тобом, док год воз није ишчезао? Ни један дан није прошао а да не распреме твоју постељу, као да ћеш ти то вече доћи. Соба ти је остала онаква какву си је оставио и нико се није њоме служио, чак ни онда, кад су набрани толики рошчићи, да се није знало куд ће се с њима, те су се две котарице морале метнути чак под стричеву постељу. Твој стриц је рекао: — Метните му једну зделу у пећ, док се не врати, јер он их је увек јако волео.

— О, мајко! рече син. — Ја не могу више да се вратим кући.

— Та шта си учинио да се не можеш вратити кући? Кажи својој мајци! Шта си учинио?

— Учинио сам.. да је она за моју љубав побегла од своје куће. Побегла је са мном. Оставила је своје родитеље и нема никога више, мајко!

На тај одговор сирота жена није знала шта да каже. Она више није мислила о томе, што је син оставља, пити на ужас, што ће морати с тим гласом изићи пред девера. Она је мислила на своје кћери, чинило јој се да их гледа како беже са својим љубавником као и Јелена, чисто је виђала дармар у кући који се начинио кад се сазнало за ту ужасну несрећу. За тим полако, без наде и уморено поче прикупљати своје ствари. Наједанпут снази Јеленину слику, која је висила над постељом у свом златном оквирчићу с крупним већама и руменим уснама на бледуњавом лицу.

Неколико трепутака стојала је јадница као укопана пред том сликом са завежљајем у руци; осећала се понижена због свог рђавог одећа, због свог бедног, погуреног стаса и коштуњавих прстију, којима беше стегла крај од завежљаја. Сад се осећала, да је све свршено, и да би било узалудно борити се с чарима те лепоте, која јој беше одузела срце синовље. Она је сад само осећала силан бол, дубоко сажаљење према младићу, коме ће бити толико жао, што она одлази. Није мислила ни о чем другом и рекла му је: — Чуј, ја морам ићи, јер железница сад полази. Боље је да се вратим што пре кући, јер сестре су ти остале саме а твој ујак наљутиће се још већма, ако буде дуго чекао на одговор. А и путни трошкови су мањи.

Збуњено и избечених очију холао је он тамо амо по соби, као да тражи нешто.

Кад је мајка била на прагу, рече му:

— Молићу Бога да омекша срце бар твој стрицу. Ваљда ће добри Бог дати, Чезаре.

Он метну механички шешир на главу и хтеде јој из руке узети завежљај, не знајући шта ради. — Тако, сад ме загрли! — рече мајка — јер ако

ти стриц не опрости, нећу те никад више видети. Стара сам, па бих могла умрети.

— Мајко! рече он. Камо среће да ја умрем! Мајка држећи га у загрљају и дрхтећи целим телом рече:

— Шта да радим? Твоје сестре немају друге потпоре осем стрица. Шта да радим?

И непрестано је понављала те речи, докле је слазила низ степенице држећи се за ограду. Наједанпут као да њему паде нешто на ум, поново отрча у своју собу и врати се с мало новаца који му још беху преостали.

— Узми ово, требаће ти за пут. Немам више, мајко!

— Тако је то! рећи ће мајка. Да смо богати, не бисмо се обоје тако једили!

— Чекај, чекај, хоћу да те испратим до железничке станице.

У тренутку кад се хтела понети у вагон, докле је уплашеним погледима гледала у ону мешавину од света, још једном стиште она испод шала руку свог сина, а срце јој хтеде пресући од туге. Он јој тад рече:

— Чекај, још ћу те мало пратити.

Није имао снаге да се од ње одвоји. Она је то осећала и држала га је чврсто за руку испод шала, седећи поред ње а у вагону и посматрајући сиво стрњиште, које је поред њих промицало. Све јој се чинило, да ће он још рећи: — Чекај, пратићу те до у село... — те му је још непрестано стезала руку испод шала.

Он стаде на прозор, метну рубац на уста и гледаше у облак од прашине, што га остављаху иза себе мала, рабатна кола на белом друму. Кад већ није више ништа видео, повуче се у један угао, који је био мрачан као и његова душа, јер ноћ већ беше све у свој црни плашт увила. Плакао је као какво дете. Али кад на хоризонту засветлише градске светиљке, расветли се и он, сетивши се Јелене и тешећи се мишљу, да ће се и његова мајка умирити, кад помисли на своју децу, која је с пута очекују. Тако је струја живота ухватила обоје и носила све даље једно од другог.

Мајка дође ноћу кући сва сломљена. Девојке су спавале, само је њен девер био будан, и чекао је, као да је знао да ће се одмах вратити. Он не прозбори ни једне речи. Она спусти завежљај и он јој примаче столицу. То ћутање још је више њој стезало грло. Кад је каноник спазио, да она дрхти целим телом, нали јој чашу воде.

— Помисли, да ако се разболиш ти, биће горе по твоје кћери — рече јој он тихим гласом. — Напоследку није нико умро.

Сирота жена доби одважности, те мало по мало исприча све шта је знала, бојажљиво мотрећи у лице девера, да види какав ће утисак учинити њене речи. Свештеник је био миран. Напоследку рече:

— Сад их треба венчати.

Па пошто га је снаха зачуђено погледала, настави:

— Иначе могло би бити скандала. Ја сам овде, како код узмете, старешина породице и епископ би ми забранио да служим. У осталом ти не можеш забранити свом сину да се жени. Ако му ти не допустиш, допустиће му суд.

— Та ја му не браним — промуца она бојажљиво, у недоумици измеђ страха и наде, јер се чинило као да стриц нагиње опроштају.

Девер климну главом у повлад.

Сироту мајку облише тада сузе од радости. — Знала сам ја, да нас неће оставити адске душе! Јецаше она и већ пође да пробуди девојке, да им јави радостан глас, да је стриц опростио синовцу и да га чека раширених руку.

(НАСТАВИЋЕ СЕ)

ЛЕПОТА КОД РАЗНИХ НАРОДА

Pol de Saint-Merry

Превео Велизар Ј. Митровић.

Свака раса, или још боље сваки народ, тражи код женскиња особиту врсту лепоте и врло често ова су схватања међусобно несложна.

У Кини и Јапану лепота је имати широко лице, очи мале и скривене, нос прчаст и широк, ноге до крајности мале, велики трбух.

У Енглеској савршена женскиња мора имати кожу белу, лаку пуноћу, лице више јајасто но округло, нос малко издужен као стари грчки, очи крупне и ватрене, уста малена, стае прав, врат дугачак и слободан, рамена четвртаста и равна, грло које привлачи пажњу.

Ево црта две врсте лепоте, које немају апсолутно ничег заједничког.

Турци траже код својих женскиња пуноћу од које би Шпањолац побегао уплашен. У Персији лепота лица не сме бити без попуњена сивих обрва, које су срасле. У неким индиским земљама лепота је имати црне зубе, а белу косу; на острвима Маријанским главно је занимање женскиња црнење зуба неком травом, и белење косе нарочитим мивењем.

Неки народи у Америци и Азији спљескају дечије главе: стискавају чело и потиљак између две дашчице, да би лице начинили ширим; други опет издужују стискањем с две стране; неки најзад изналазе начине да је учине округлијом но што може бити.

Мишљење је Бифоново да ови укуси, тако разнолики морају произлазити од извесних пријатних утисака, примљених од неких предмета, у добу детињства и, да смо затим хтели те прве примећене утиске распрострањити; али он додаје да то, може бити, још више зависи од навике и случајности, но од склоности наших органа.

Код Римљанке изгледа да је се лепота усредсредила у изгледу лица и руку; код Шпањолке наклоност задобивају нарочито очи.

У опште Јужњанке су црномањаста чељад, више или мање пријатна. Имају очи светле и живе, боју узбудљиву, а у жарким земљама сувише ватрену.

На северу женскиње је чешће плаво и има белоћу која чисто засењује, између осталих овакве су Шведњанке

и Дањанке. Немица не прозире малу дебљину. Рускиња и Пољкиња, као и све женскиње словенског порекла, имају меку лепоту боље рећи дирљиву, која садржи велику чар.

Холанђанка и Швајцарка приближују се типу немачком, као што Португалка има много сродства са Шпанолком.

Према овим општим и различитим схватањима лепоте, а која бисмо ми још могли умножити, јер ово питање оставља широко поље за проучавање, човек је свакако приморан да призна како је тешко дати разлога и овим и оним наклоностима и како то згодно вели Шатобријан, не треба се препирати о укусима женскиња Атичких, које имаху обичај да молују колуте око очију и да црвене прете.

Међутим ми мислимо да овде треба дати, после једног старог писца, један опис доста потпун о лепоти женској према нашим сопственим схватањима и који би се могао приписати поглавито Европљанки.

„Да се створи савршена лепота четири су ствари потребне: боја, сразмерност црта, израз и дражи.

„Лепа смеша црвенила и белоће уједно сливених, а да при свем том господари белоћа, ето то је најлепша боја коже. Стид и невиност дају кожи њен прави тон.

„Боја коже, далеко од тога да буде код свих једнака, треба да има своје ниансе и поступности. Руменило образа треба да се бели према доњем делу лица. Белина чела сјајнија но игде, да изгледа, приближујући се слепим очима лако обојена плаветилом. Сјајност образа треба да буде више богата, но засењавајући. Руменило усана да је равно ружи, која се развија; околина уста да је бела као алабастер, то је једино место лица, на коме боја треба да је одсечна.

„Најзад највећа лепота живе боје састоји се у љупкости, у кадишној мекости и росној свежини.

„Глава треба да је обликом готово округла и по мало, али не много, јајаста.

„Чело велико, широко, сјајно, доста заокругљено; коса дугачка, густа, доста немарно гуштена и прилично глатка; очи крупне и примамљиве; обрве благо савијене у полукруг; образи једри и црвени, сјајноће умерене; уши мале, обојене лаким црвенилом; нос прав и доста шиљаст; уснице ни сувише дебеле ни сувише танке, боје влажно црвене; зуби бели, мали, једнаки, добро уређени; брада округла, удвје раздељена; врат прав и мало подуж; рамена мање шира него бокови; рука мало подужа и врло фина; прсти заокружени и на врху мали; грло добро подељено у две полукугле, чврсте, беле и областе; стас витак и неусиљен; колена округла; доњи део ноге нежан и танак; стопало мало, а прсти тако уређени и неједнаки, да се готово у шиљак завршују.“

Добри писац додаје:

„Такво је најсавршеније дело природе и у њему је невиност најнежнија драж“

Ми желимо нашим читаоцима да остваре овај дивни програм.

РАЗОРУЖАЊЕ

(НАСТАВАК)

Ово је горе од свега осталог. Морална и материјална снага народа толико је заузета приуговљавањем за рат, да им на унутрашњи преображај не остаје ни снаге,

ни срестава. Јер сваки народ може да развије само одређену количину енергије, рада, пажње, мишљења; ни глава ни срце, ни руке не представљају неисцрпиви извор рада и ако су сви они, ако су и глава, и срце и руке оптерећени једним радом, онда шта остаје за други?

Народу не остаје времена да мисли на унутрашњи преображај, ни да се тиме занима, нити има чиме да га изводи, јер сва слободна средства иду на припрему за рат.

Замислите само кад би сва маса енергије и новаца, која се сад харчи на наоружање, утрошила на унутрашње реформе, како би ми брзо коракнули напред.

Садашње стање европских народа ненормално је, то је јасно за сваког. Мало је речено ненормално, — то је нека фантазмоморија, сан на јави, кошмар. Културни народи заглавили су се између Сциле и Харибде: међу просјаштво и богатство, неродицу и сувишну производњу. Неродица, застој и индустрија, прете народу разорењем, и ако донесе користи појединим индустријалцима, дајући им могућност, да продаду производе по добру цену; међутим берићет и напрегнута производња упропашћује индустријалце понижавајући цене, али и то се ипак рефлектује на народу, „како коме ал' кусоме увек преседа“...

Економска историја садашње Европе, своди се на непрестани пролазак од кризе ка благостању и обратно. Криза нема сад таквих последица, као у средњем веку, на пр. кад су се за време неродице разболевали од глади, јели мишшеве и гушгерове и у крајњој нужди и човечје месо. Садашња производња опоравља се релативно лако од кризе и васпоставља благостање, али то благостање још се није довољно ни учврстило а већ се појављује баук сувишне производње и наступа опет криза.

Сакатост тога стања заоштрава се непрестано према томе, како се нове државе појављују на међународној пијаци. Пред нашим очима је никла на овај начин Америка, Аустралија, Индија, Аргентина; оне претрипају свет житом, месом, вуном, — а свет брекће и жежи се: то је јад, то је упропашћење од сувишка богатства. Но то још није крај, садашња производња може се удвостручити, утростручити, учетворостручити. Крила су јој јака, лет безграничан, али она је прикована за земљу јаким ланцима, противуречношћима садашњег капиталистичког уређења. И могућност остаје могућност: цивилизовани свет може да иде даље од сумњивог и несталног благостања, јер најмање увећавање производње изазива кризу, крахове, штрајкове код газдинства, прекидање рада у фабрикама итд. Да нема тога сумњивог благостања могло би се још и сад, и при оваквој садашњој висини културе, заменити несумњивим богатством.

Али како да се изађе из тог страшног стања? Реформом унутарњих и међународних односа у *дузу солидарности*. Не треба да буде *сујеротности интереса* код предузимача и радника, не треба да буде *суарништва* ни међу појединим индустријалцима, ни међу народима.

Како да се ова реформа практички оствари, — то је питање, које ми овде не можемо додиривати. За то би био потребан цео трактат.

У сваком случају, овај преображај унутрашњих и спољашњих односа неће се свршити за годину, па ни за десет година; зато је потребан огроман, непрекидан, и миран рад, у коме треба да узму учешћа све народне снаге. Али

у колико је гломазнији рад, у толико озбиљније треба га се одмах прихватити без одлагања, зато што време не чека, а положај се заоштрава из дана у дан све више. Али немогуће је прихватити се тога посла, кад се снаге и средства троше на наоружање.

Ово је главни и најјачи аргумент против ратова и приуговоривања за рат. Непосредни резултати ратова — крвопролића, разоравање, сталан терет расхода на одржавање војске, све је то споредно у сравњењу са оном штетом, која долази од садашњих међународних односа, тако званог „наоружаног мира“, који преграђује пут даљем развијању народа. Центар тежине лежи сад у међународним односима, — они треба пре свега да буду преобразени, они везују садашње народе и гоне их да тапкају у месту; нужно је збацили те окове, па се тек тада може поћи напред и разоружати се.

Х.

Другостепени аргументи против рата. — Касарнски начин живота. — Претпис генерала Уолеслеја. — Енергија народа против себе.

Ми смо исцрпили најважније аргументе, који говоре против рата и оружаног мира. О овоме могло би се много још говорити, и много што шта друго говори у корист тога да се што пре разоружамо. Ми смо се само трудили да докажемо, да школи истинске дисциплине, служи јак грађански поредак и такве организације, као што су нпр. савез сеоских синдиката у Француској, раднички савези у Енглеској итд. Но поред саме дисциплине, грађански поредак, организација с производним циљевима развија навику за рад, предосторожност, личну иницијативу, на послетку — ту основицу сваког покрета: напред. А шта даје живот у касарни? Човек се одвикава од рада, издржавање без рада, производи безбожност, навику живети иза туђих леђа; лична иницијатива пропада. Поштовање закона, општег, основног државног законодавства, постаје ствар споредна пред специјалним војним уставом.

Ова страна живота у касарни јасно се огледа у претписима енглеског генерала Уолеслеја. У његовој „ценној књижици на солдате“ налазимо следеће правило: „Солдат је дужан да се научи да презире све обвезе грађанског живота“.

Лепо речено? Све обвезе грађанског живота т. ј. поштовање права свога суседа, поштовање закона, покорвање властима итд. итд. Кад би такво правило преписао харамбаша чете разбојничке, својим врским и храбрим јунацима, или кад би председник италијанског тајног друштва „Мафија“ то исто учинио својим друговима, било би потпуно природно и појмљиво. Али гле, ово говори најпознатији, храбри генерал нашега времена, заслужни, стари војсковођа и представник доиста напредног народа, а не некакав стамбуловац или њему подобан.

Презирати све обвезе грађанског живота! Представите себи, да потчињени овоме Уолеслеју поступе по његовом претпису, и да овај њихов пример изазове подражавање од стране суседа, — шта ће тада бити? Европи прети завојевање страшније од сваке китајске или арапске најезде, — завојевање сопственим војскама! Зашто да се мучимо са грађанима, вреди ли пазити на њих кад је ту

потпуна могућност оседлати их, као што су некада преторијанци оседлати римско грађанство. Ово излази непосредно из оног претписа Уолеслејевог, извод још не остварен у пракци; садашње војске без сумње шире појимају своје обавезе, но енглески генерал; разуме се, оне признају осим војеног устава и земаљске законе, осим војеног заповедништва и опште власти које су за све нас... али сама могућност и појаве тог претписа показују на неку... непотпуност, шта ли, војене дисциплине, и на неке не баш безопасне, но потпуно могуће последице садашњег положаја ствари. Појмљиво је бити војник у рату али бити војник у мирно доба изазива сумњу. Енергија, не налазећи излива ван државе, може се окренути унутра, као што је било у време римских цезара, кад је сав тада познати свет био покорен, и кад су храбри легиони сели на врат римскоме грађанству.

(СВРШИЉЕ СЕ)

ЗАНИМЉИВЕ СИТНИЦЕ

Најбоље средство за женидбу и удају данас су новине. Ево неколико таквих огласа: „Импозантна личност, интелигентан а кицош човек, млад и печен трговац (јеврејин), примамљиве спољашности, симпатична појава, има радњу која слабо напредује услед велике конкуренције, радо би се оженио уз какву радњу или фабрично подuzeће. Понуде моли под шифром солидан и нема дугова 444“. — „Моја сестра је лепа и врло паметна девојка, а има у готовом 8000 форината мираза поред остале спреме. Тражи за њу вична и опробана симпатична чиновника или индустријалца, јеврејина, 30—35 година стара. Ја имам истина своју радњу, али бих се могао с њиме уортачити. Понуде прима под шифром „нежењен брат“, које треба предати експедицији овог листа“. — „Хтео бих се упознати са потпуно независном, богатом и интелигентном дамом. Религија и године старости споредна ствар. Није искључена могућност брака“. — „Одлична самостална дама, веома привлачна, ретке добротe срца, има прихода 1000 форината годишње потпуно намештен стан, жели да се упозна са чиновником у пензији или пензионисаним војним капетаном ради ступања у брак“.

Американски. — После прве представе једног новог комада чују се узвици у публици. Писац (на позорници): какви су то узвици? — Редитељ (гледа кроз руну на завеси): Вас изазивају. — Писац: дигните завесу да се прикажем. — Редитељ: Не, ако Бога знате, сваки држи револвер у руци!

ОДГОВОРИ УРЕДНИШТВА

Господ. С. В. А. Ниш. — Јулска свеска „Дела“ није још изашла, али је у штампи и изаћиће најдаље до краја овога месеца. Преплату за „Звезду“ пошаљите пошти тамошњој.

Садржај: „У поноћ“ (песма). — „Смрт“ — „Од кад видох очи твоје“ (песма). — „Учитель књижевности“ (наставак) — „Озбиљне научне ствари“. — „Јеленин жуок“ (наставак) — „Разоружање“. — „Занимљиве ситнице“. — „Одговори уредништва“.